

Č.j. 2006/56857-24

V Praze dne 19. září 2006

Určeno:

- všem krajským úřadům
- všem obecním úřadům obcí s rozšířenou působností

Věc: Stanovisko Ministerstva práce a sociálních věcí k umístování dětí do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Z hlediska právního režimu pobytu dítěte v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc je rozhodující, na základě jakého právního titulu bylo dítě do zařízení umístěno. Toto kritérium je klíčové i pro posouzení vzniku nároku na státní příspěvek pro zřizovatele zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a pro stanovení povinnosti rodičů hradit příspěvek na úhradu pobytu a péče poskytované dítěti v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

Jestliže je na základě žádosti rodiče uzavřena mezi rodičem a zařízením pro děti vyžadující okamžitou pomoc platná dohoda o umístění dítěte v zařízení podle § 42 odst. 5 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, není již možné následně požadovat na obecním úřadu obce s rozšířenou působností, aby podal dodatečnou žádost o přijetí dítěte do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc s odkazem na § 42 odst. 2 písm. c) zákona č. 359/1999 Sb. I pokud by dodatečná žádost byla orgánem sociálně-právní ochrany dětí podána, nezmění se tím právní režim pobytu dítěte v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a na dítě bude nadále pohlíženo jako na dítě umístěné do zařízení na základě žádosti rodiče a dohody uzavřené se zařízením. U tohoto dítěte tak nevznikne nárok na státní příspěvek pro zřizovatele zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc ani povinnost rodiče hradit příspěvek na úhradu pobytu a péče v zařízení stanovený rozhodnutím obecního úřadu obce s rozšířenou působností, avšak bude založena povinnost rodiče přispívat na pobyt dítěte v zařízení v souladu s dohodou uzavřenou mezi rodičem a zařízením.

Pokud se rodič obrátí na zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc s žádostí o přijetí dítěte, je zařízení povinno žádosti rodiče vyhovět a dítě do své péče přijmout, nebrání-li tomu závažné překážky (např. naplněná kapacita zařízení, zvláštní požadavky na péči o dítě vycházející z jeho zdravotního stavu, které zařízení nemůže zajistit, nesouhlas rodiče s uzavřením dohody obsahující zákonem stanovené náležitosti apod.). V případě odmítnutí umístění dítěte do zařízení na základě žádosti rodiče se rodič může obrátit s žádostí o pomoc na místně příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností. Půjde-li ze strany zařízení pro

děti vyžadující okamžitou pomoc o odmítnutí přijetí dítěte bez závažného důvodu, oznámí obecní úřad obce s rozšířenou působností tuto skutečnost krajskému úřadu, který vydal zřizovateli zařízení pověření k provozování zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a který může na základě tohoto oznámení zahájit řízení o přestupku nebo správním deliktu podle § 59b odst. 1 písm. a) nebo § 59g odst. 1 písm. a) zákona č. 359/1999 Sb.

Pravomoc obecního úřadu obce s rozšířenou působností požádat o přijetí dítěte do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc je zákonem stanovena podpůrně pro případy, kdy dítě nemůže zůstat v péči rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu a rodič není sám schopen situaci dítěte vyřešit. To však nevylučuje, aby od rodiče vzešel podnět obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností k podání žádosti o umístění dítěte do zařízení. Důvodem k podání žádosti orgánu sociálně-právní dětí o přijetí dítěte do zařízení je vždy poskytnutí okamžité pomoci dítěti, u něhož není zajištěna náležitá péče ze strany rodičů. Podání žádosti naopak nemůže být odůvodněno pouze vznikem nároku na státní příspěvek pro zřizovatele zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. O podpůrném charakteru pravomoci orgánu sociálně-právní ochrany dětí požádat o přijetí dítěte do zařízení svědčí i skutečnost, že na základě samotné žádosti může být dítě v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc umístěno nejdéle po dobu 24 hodin. Do této doby musí obecní úřad obce s rozšířenou působností podat k soudu návrh na vydání předběžného opatření o umístění dítěte do zařízení anebo opatřit souhlas rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte s pobytem dítěte v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. **V případě udělení dodatečného souhlasu rodiče s umístěním dítěte v zařízení však zůstává právní režim pobytu dítěte v zařízení opět nezměněn, právním titulem pro umístění dítěte do zařízení je i nadále prvotní žádost obecního úřadu obce s rozšířenou působností a vzniká tudíž i nárok na státní příspěvek pro zřizovatele zařízení a povinnost rodiče hradit příspěvek na úhradu pobytu a péče v zařízení.**

Pro potřeby určení místní příslušnosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí při podávání žádosti o přijetí dítěte do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc se uplatní obecné ustanovení § 61 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb., tzn. že zásadně je k podání žádosti o přijetí dítěte do zařízení místně příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností podle místa trvalého pobytu dítěte. Výjimku představují situace bezprostředního ohrožení dítěte, kdy je nezbytné zajistit umístění dítěte do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc bezodkladně (§ 10a odst. 1, § 15, § 16 a § 37 zákona č. 359/1999 Sb.). Žádost o přijetí dítěte do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc je v těchto situacích povinen v souladu s § 61 odst. 3 písm. a) zákona č. 359/1999 Sb. podat obecní úřad obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu se dítě nachází. Jestliže má dítě faktické bydliště mimo místo svého trvalého pobytu a nejedná se o situaci bezprostředního ohrožení dítěte, spojí se obecní úřad obce s rozšířenou působností v místě faktického bydliště dítěte, který obdržel podnět k umístění dítěte do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, s obecním úřadem obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu je dítě hlášeno k trvalému pobytu. Pokud tento úřad ve spolupráci s obecním úřadem obce s rozšířenou působností v místě faktického bydliště dítěte vyhodnotí situaci tak, že jsou dány důvody k umístění dítěte do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a že není vhodné řešit situaci dítěte jiným způsobem, podá žádost o přijetí dítěte do zařízení.

Může jít např. o případy plánované dočasné hospitalizace rodiče, pěstouna nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte, o přechodné problémů se zajištěním bydlení rodiny apod.

Žádost obecního úřadu obce s rozšířenou působností o přijetí dítěte do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc musí splňovat určité obsahové náležitosti. Kromě základních údajů o dítěti musí žádost vždy obsahovat údaje o rodičích dítěte, případně též údaje o jiných osobách odpovědných za výchovu dítěte, dále přesné označení zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, do kterého má být dítě umístěno, a důvody podání žádosti o přijetí dítěte do zařízení. V žádosti by mělo být rovněž uvedeno, zda má být dítě do zařízení umístěno ihned nebo až od pozdějšího data a zda se žádá o přijetí dítěte do zařízení na dobu určitou nebo bez bližšího časového vymezení doby pobytu. Vzor žádosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností o přijetí dítěte do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc bude upřesněn formou metodického doporučení Ministerstva práce a sociálních věcí.

V případě, že je dítě umístěno do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc na základě žádosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností, která je následně potvrzena souhlasem rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte s pobytem dítěte v zařízení podle § 42 odst. 3 zákona č. 359/1999 Sb., je nezbytné, aby měl obecní úřad obce s rozšířenou působností přehled o všech případných změnách místa pobytu dítěte. **Jelikož žádost o přijetí dítěte je vždy adresně určena konkrétnímu zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, není přípustné měnit bez souhlasu obecního úřadu obce s rozšířenou působností místo pobytu dítěte, zejména přemísťovat dítě, byť jen dočasně, do jiného zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ani jde-li o zařízení provozované stejným zřizovatelem) nebo svěřovat dítě do péče jiných fyzických osob než rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte, s jejichž souhlasem bylo dítě do zařízení umístěno.** Jiné zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, než které bylo označeno v žádosti o umístění dítěte, nedisponuje pro výkon péče o dítě potřebným právním titulem, kterým je žádost obecního úřadu obce s rozšířenou působností ve spojení se souhlasem rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte. Totéž platí i pro jiné fyzické osoby, které by dítě ze zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc převzaly bez souhlasu obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Dojde-li bez souhlasu obecního úřadu obce s rozšířenou působností k přemístění dítěte do zařízení provozovaného jiným zřizovatelem, než který provozuje zařízení označené v žádosti o umístění dítěte, nemůže být zřizovateli zařízení, do kterého bylo dítě přemístěno, přiznán státní příspěvek podle § 42g a násl. zákona č. 359/1999 Sb., neboť neexistuje platný právní titul pro poskytování péče dítěti v tomto zařízení.

Pokud dítě, které bylo do zařízení přijato na žádost obecního úřadu obce s rozšířenou působností, pobývá na dočasné návštěvě u rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu, musí být obecní úřad obce s rozšířenou působností o této skutečnosti informován. Jestliže rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte odvolají svůj souhlas s pobytem dítěte v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a podle názoru orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo samotného zařízení by dítě naopak mělo setrvat v péči zařízení i nadále, musí se obecní úřad obce

s rozšířenou působností obrátit na soud s návrhem na vydání předběžného opatření, kterým bude svěřeni dítěte do péče zařízení autoritativně nařízeno.

Vedle žádosti zákonného zástupce dítěte a žádosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností může být dítě do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc umístěno také na základě rozhodnutí soudu (viz § 42 odst. 2 písm. a) zákona č. 359/1999 Sb.). Může se přitom jednat o rozhodnutí soudu ve formě předběžného opatření podle § 76 nebo § 76a občanského soudního řádu anebo ve formě rozsudku o svěřeni dítěte do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc podle § 46 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, které má přednost před nařízením ústavní výchovy. **V zájmu určitosti a srozumitelnosti rozhodnutí soudu a v zájmu právní jistoty dítěte a dalších účastníků řízení je žádoucí, aby ve výroku rozhodnutí soudu bylo vždy přesně označeno konkrétní zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, do jehož péče se dítě svěřuje, a dále aby soud v rozhodnutí jasně rozlišoval mezi svěřením dítěte do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a nařízením ústavní výchovy, neboť se jedná o dva odlišné instituty rodinného práva.** Těmto požadavkům by měly odpovídat i návrhy podávané soudu příslušným obecním úřadem obce s rozšířenou působností, tj. musí být jednoznačně rozlišeny návrhy na nařízení ústavní výchovy (§ 14 odst. 1 písm. c) zákona č. 359/1999 Sb.), návrhy na svěřeni dítěte do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (§ 14 odst. 1 písm. e) zákona č. 359/1999 Sb.) a návrhy na nařízení předběžného opatření o umístěni dítěte do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (§ 16 zákona č. 359/1999 Sb.).

V některých případech se lze setkat s rozhodnutími soudu, která požadavky určitosti a srozumitelnosti bohužel nespĺňují. Toto konstatování platí zejména o rozhodnutích, ve kterých se ve výroku sice nařizuje ústavní výchova dítěte, avšak z odůvodněni rozhodnutí vyplývá záměr soudu svěřit dítě do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, nebo ve kterých se ve výroku nařizuje výkon ústavní výchovy v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a dochází tak ke směšování dvou rozdílných institutů rodinného práva.

Z hlediska posouzení zákonnosti pobytu dítěte v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc je podstatné, aby z výroku či z odůvodněni soudního rozhodnutí bylo možné dovodit úmysl soudu umístit dítě právě do péče tohoto zařízení. Pokud takový úmysl z rozhodnutí soudu dovodit lze, je pobyt dítěte v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc v souladu s § 42 odst. 2 písm. a) zákona č. 359/1999 Sb., který hovoří o umístěni dítěte v zařízení na základě rozhodnutí soudu, aniž by toto rozhodnutí blíže specifikoval. Nařídí-li např. soud ústavní výchovu dítěte v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, je takové rozhodnutí platným právním titulem pro pobyt dítěte v zařízení, ačkoliv v zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc ústavní výchovu vykonávat nelze a péče o dítě v zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc se řídí jiným právním režimem. Na takové rozhodnutí je třeba nahlížet jako na rozhodnutí o svěřeni dítě do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, nikoliv jako na rozhodnutí o nařízením ústavní výchovy. Tento výklad se uplatní i při posuzování vzniku nároku na státní příspěvek pro zřizovatele zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a při rozhodování o povinnosti rodičů hradit příspěvek na úhradu pobytu a péče v zařízení. To znamená, že i když bude dítě do zařízení umístěno rozhodnutím soudu trpícím výše popsanými

vadami, zřizovateli zařízení vznikne nárok na státní příspěvek podle § 42g a násl. zákona č. 359/1999 Sb. a rodičům dítěte vznikne povinnost hradit příspěvek na úhradu pobytu a péče v zařízení podle § 42b a násl. zákona č. 359/1999 Sb. Příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností by však soudu podat na změnu vadného soudního rozhodnutí tak, aby bylo uvedeno do souladu se zákonem o rodině a se záměrem umístit dítě mimo jeho rodinu do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

Jestliže byla nařízena ústavní výchova dítěte pravomocným rozhodnutím soudu, ve kterém není žádným způsobem vyjádřen záměr soudu svěřit dítě do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, a dítě přesto fakticky pobývá v tomto zařízení, není přípustné, aby dítě v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nadále pobývalo na základě tohoto soudního rozhodnutí o nařízení ústavní výchovy. V takové situaci je obecní úřad obce s rozšířenou působností povinen buďto učinit potřebné kroky k přijetí dítěte do zařízení pro výkon ústavní výchovy v souladu s § 28 zákona č. 359/1999 Sb. anebo podat soudu návrh na vydání rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, kterým bude změněno předchozí rozhodnutí o nařízení ústavní výchovy. Za dobu, kdy je dítěti až do doby vydání nového rozhodnutí soudu nebo do jeho přemístění do zařízení pro výkon ústavní výchovy poskytována péče v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc na základě původního rozhodnutí soudu o nařízení ústavní výchovy, náleží zřizovateli zařízení státní příspěvek podle § 42g a násl. zákona č. 359/1999 Sb.

Zřizovateli zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc náleží státní příspěvek podle § 42g a násl. zákona č. 359/1999 Sb. i za dobu, kdy dítě dočasně pobývá mimo zařízení, např. v případě jeho návštěvy u rodičů nebo jiných fyzických osob realizované s písemným souhlasem obecního úřadu obce s rozšířenou působností (viz § 42 odst. 4 písm. b) zákona č. 359/1999 Sb.). Podle § 42g zákona č. 359/1999 Sb. má zřizovatel nárok na státní příspěvek za pobyt a péči poskytovanou nezletilému dítěti v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, jestliže je dítě v uvedeném zařízení umístěno na základě rozhodnutí soudu nebo na základě žádosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Přitom za dobu pobytu a péče dítěti v zařízení je třeba považovat dobu, po kterou nedošlo ke změně nebo zrušení rozhodnutí soudu nebo nebyla žádost obecního úřadu obce s rozšířenou působností odvolána (zrušena).

Skutečnost, že nezletilé dítě se zdržuje v době takového „trvání pobytu“ na návštěvě u svých rodičů nebo jiných osob, ve zdravotnickém zařízení, na letním táboře apod., nemá na trvání pobytu vliv. I v tomto případě je třeba, existuje-li rozhodnutí soudu nebo žádost ve smyslu § 42g zákona č. 359/1999 Sb., posuzovat situaci tak, že pobyt nezletilého dítěte v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc trvá. Jiný potup by byl možný, jen jestliže by zákon výslovně stanovil, že v případě nepřítomnosti dítěte v zařízení státní příspěvek nenáleží. Bez této výslovné právní úpravy, pokud by se některé dny nepřítomnosti dítěte v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc měly vylučovat z nároku na státní příspěvek, by došlo k pochybnostem ve vztahu k trvání rozhodnutí soudu či žádosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Pro úplnost je však třeba připomenout povinnosti zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc vyplývající z ustanovení § 42 odst. 4 písm. b), c) zákona č. 359/1999 Sb.

Možnost výplaty státního příspěvku v rámci kalendářního měsíce jen po jeho část se vztahuje na případy, kdy jde o dobu před rozhodnutím soudu nebo požádáním obecního úřadu obce s rozšířenou působností nebo o dobu po změně rozhodnutí soudu nebo po odvolání žádosti o přijetí dítěte do zařízení. Pokud by se v některých případech dítě zdržovalo mimo zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc po delší dobu (popřípadě by bylo pravděpodobné, že v budoucnu se o dlouhou dobu nepřítomnosti bude jednat), je potřebné, aby obecní úřad obce s rozšířenou působností svoji žádost o umístění dítěte do zařízení odvolal nebo podal soudu návrh na změnu rozhodnutí o umístění dítěte v uvedeném zařízení.

Mgr. Michaela Marksová
ředitelka odboru rodinné politiky
a sociální práce